

ІДЕЇ КРЕАТИВНОЇ ПЕДАГОГІКИ В МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Плющик Єлизавета Василівна

старший викладач

Житомирський державний університет імені Івана Франка

м. Житомир, Україна

Гулько Інна Леонідівна

вчитель початкових класів

Житомирська гімназія № 1

м. Житомир, Україна

Вступ./Introduction. У сучасній психолого-педагогічній науці теоретично доведено і практично підтверджено, що саме вік учнів початкових класів сприяє успішному творчому розвитку дітей, що смак до творчості найкраще формується в активній творчій естетичній діяльності, і що музична діяльність найбільше відповідає емоційній і творчій природі особистості учня-початківця. Таким чином, саме цей період вважається сенситивним для становлення як дитячої творчості, так і креативних якостей особистості дитини.

Ключові слова: креативна педагогіка, мистецька освіта, активна творча естетична діяльність, сенситивне становлення дитячої творчості, учень початкових класів

Актуальним завданням сьогодення є модернізація початкової освіти в руслі підготовки дітей до творчого вирішення проблем, які виникають у різних сферах їхнього життя. У зв'язку з цим зросла потреба довершеної практики в інноваційних педагогічних технологіях мистецької освіти учнів початкових класів, спрямованих на розкриття та розвиток їхнього творчого потенціалу, оскільки пропоноване нині в освітніх установах мистецьке виховання дітей відстає від сучасних тенденцій і підходів, що розглядають знання, вміння і навички як засіб креативного розвитку цілісної особистості дитини. Тому очевидна актуальність пошуку інноваційних креативних мистецько-

педагогічних технологій освіти дітей початкової школи, які забезпечують творчий розвиток цілісної особистості кожної дитини і якість її мистецької освіти.

Вік початкової освіти розглядається в дослідженнях розвитку творчості та креативності Д. Богоявленської, О. Дяченко, Б. Теплова та ін. Роль і педагогічна значущість мистецтва в розвитку творчої особистості найбільш повно і глибоко розкриті в працях Е. Абдулліна, Ю. Алієва, О. Апраксиної, Б. Асаф'єва, Л. Баренбойма, О. Блоха, Н. Брюсової, Н. Ветлугіної, Н. Гродзенської, Д. Кабалевського, З. Кодая, В. Медушевського, К. Орфа, В. Шацької, Л. Школяр, Б. Яворського та ін.

Мета роботи./Aim. Мета роботи - розглянути особливості креативних педагогічних технологій мистецької освіти дітей з опорою на провідні дослідження у цій галузі.

Матеріали і методи./Materials and methods. Сучасні методики і технології мистецько-творчого розвитку учнів початкових класів відрізняються різноманітністю. В їх основі переважно лежать підходи до дитячої музичної творчості К. Орфа (творчість як метод музичного виховання), Р. Штайнера та Н. Ветлугіної (творчість як необхідна складова мистецької освіти дітей).

Ідея музичного виховання дітей на основі творчого музикування належить К. Орфові. Успіх, якого досяг австрійський композитор, визначався багатьма чинниками. Композитор увів термін «елементарне музикування», тобто процес, що складається з декількох елементів: співу, імпровізації, руху та гри на інструментах. К. Орф розробив дитячі пісеньки, п'єси і вправи, які легко можна змінювати і придумувати нові разом з дітьми. Піддатливий матеріал для занять спонукає дітей фантазувати, вигадувати й імпровізувати. Таким чином, на музичних заняттях досягається мета розвитку творчого начала дитини.

Методика «Музика для дітей» К. Орфа представляє великий інтерес завдяки безперечним перевагам:

- для організації музичних занять не потрібно спеціальної музичної освіти педагога;

- система легко поєднується з іншими методиками раннього розвитку дітей за рахунок своєї універсальності і економічності, крім цього висока адаптивність до різноманітних національних умов дозволяє використовувати кращі зразки народної культури;

- методика К. Орфа враховує індивідуальні особливості дитини і дозволяє ефективно взаємодіяти дітям з різними навичками, здібностями і потребами;

- методика закладає величезний потенціал для розвитку дітей раннього віку та подальшої творчої діяльності.

На музичних заняттях за методикою К. Орфа створюється атмосфера ігрового спілкування, де кожна дитина нарівні з дорослим може проявити свою індивідуальність. Єдина структура занять допомагає дітям добре орієнтуватися в новому матеріалі, творити, створювати образи і радіти успіхам. Діти вчаться спілкуватися з однолітками, у них підвищується психічна активність, розвивається емоційна сфера.

Інший шлях, відмінний від системи К. Орфа щодо розвитку дитячої мистецької творчості на основі спеціально розроблених і послідовно складних творчих завдань запропонувала Н. Ветлугіна. Автор у педагогічній практиці застосовувала систему творчих завдань у грі на дитячих музичних інструментах: звуконаслідування, імпровізований акомпанемент пісенькам і п'єсам, імпровізації на інструментах у процесі розповідання сюжетних історій, створення мелодій на заданий текст тощо. Учні із задоволенням музикували, їхні творчі прояви з часом ставали все більш осмисленими. Продуктивні форми музикування сприяли і якісному освоєнню виконавських навичок, розвитку стійкого інтересу до цього виду музичної діяльності. Але слід зазначити, що система творчих завдань, розроблених Н. Ветлугіною, не порушує традиційної структури і змісту музичних занять, не вимагає принципової зміни взаємодії дорослого і дитини в музичній діяльності.

У контексті статті кращими вважаємо ідеї мистецького виховання дітей на основі евритмії, які отримали широке розповсюдження у світі. Евритмія розроблена Рудольфом Штайнером при допомозі Марії Штайнер. Вона

використовується й у вальдорфській педагогіці, й у традиційному навчанні як можливість самовираження для дітей і дорослих; виникла у зв'язку з духовним світом й має певні умови, цілі та завдання. Розрізняють педагогічну, сценічну, гігієнічну й лікувальну евритмію. Біля витоків цього мистецтва – відомі особистості, такі як Андрій Білий, Максиміліан Волошин, Маргарита Сабашникова, Ася Тургенєва, відома евритмістка, яка отримала вказівки від самого Р. Штайнера, Тетяна Кисельова.

Евритмія – це звук, який виражається в русі. Розрізняють два типи звуків, які використовуються в русі: музичні («тоневритмія») й мовні («лаутевритмія»). У зв'язку з цим на заняттях, як правило, використовується поетичний матеріал й різні, в основному фольклорні й класичні музичні твори. Ця робота допомагає більш глибокому вивченню дітьми таких предметів, як рідна мова, література, музика, а також допомагає розширенню світогляду, розвитку музичного слуху й розвитку мовлення.

Мова – суто диференційована форма людського руху – в евритмії розповсюджується на весь організм. Коли дитина навчається вимовляти звуки, вона робить невидимий вольовий крок, який в евритмії отримує зрине відтворення. Повітря, що проходить крізь легені й гортань, формується за допомогою губ, зубів та піднебіння, і це повітря, у своїй сутності, вже є повітряними жестами, їх можна наслідувати за допомогою рук. У цих рухах бере участь весь організм дитини.

Воля стає активною, переживання та усвідомлення звуків мови (як голосних, так і приголосних) виховують стиль поведінки. Голосні звуки здебільшого пов'язані із внутрішнім станом дитини та виражаються геометричними фігурами. Наприклад: [а] – подив, милування – руки широко розставлені й витягнуті доверху, [е] – протиставлення, руки зігнуті й перетинаються у зап'ястках, [і] – жест самоствердження, руки витягнуті діагонально, одна рука здійнята доверху до світла, друга опускається вниз у темні сфери, [о] – ми обіймаємо світ в любові – обома руками робимо коло.

Приголосні звуки пов'язані з формоутворюючими силами зовнішнього світу. При вимові приголосних важливо уявляти форми цього приголосного, ніби стати цим приголосним. Кожному голосному й приголосному звуку відповідає специфічний рух.

Музична евритмія дає можливість руху дитини розкритися при пізнанні музичних законів метру, ритму, мелодії й гармонії, а також окремих тонів та окремих інтервалів. Евритмію можна назвати гімнастикою духу. У деяких вправах використовуються різні предмети: мідні палички, кульки, м'ячики. Розроблено низку душевних жестів, які допомагають у житті, а також використовуються у драматичному мистецтві.

Педагогічна евритмія ґрунтується на основі вікових особливостей розвитку дитини – з її допомогою можна зміцнити життєві сили, розвинути спритність, концентрацію уваги, покращити дрібну моторику, координацію руху, навчити правильному переживанню простору, поставити правильну вимову, мислення.

Мистецтво руху допомагає дитині в самовираженні: на основі художнього образу діти навчаються проявляти власну індивідуальність, розуміють, що кожна людина особлива.

Ще одним завданням евритмії є розвиток творчих здібностей дитини – навчання імпровізації, тобто створення власного музичного образу. Будь-який рух пов'язаний з диханням й часовим фактором, «фон» якого визначає сприйняття метру і ритму при створенні музичного образу в інструментальній музиці. При визначенні фраз у творі евритміст використовує принцип звуження та розширення. Низхідна фраза – звуження (видих), висхідна – розширення (вдих). У кожної дитини власний темп вдиху та видиху, тому й трактовка фрази дитиною буде індивідуальна (тобто індивідуальним буде ритмічна пульсація й темп). Сутність ритму полягає у правильному русі, навчання починають саме з руху крокування. Взаємодія рухів рук та ніг розвиває координацію рухів й допомагає більш швидкому сприйняттю певного ритму. Всі ці елементи (сюди ще входять сприйняття мелодії, тембру, гармонії, фактури, форми тощо),

поєднані в одне ціле, дають повну свободу уявленню дитини й допомагають розвитку моторики, винахідливості й самовираження, дозволяють інтерпретувати будь-який поетичний та музичний матеріал у відповідності до внутрішніх почуттів.

Якісно новий підхід до вирішення проблеми розвитку дитячої мистецької творчості запропонувала російська дослідниця Е. Костіна. Основними положеннями креативної педагогічної технології Е. Костіної є:

- системний музично-творчий розвиток дитини;
- реалізація творчого потенціалу дитини в різних видах музичної діяльності;
- переклад домінанти процесу музичної освіти з регламентованих на нерегламентовані форми музичної діяльності дітей поза заняттями;
- використання музично-освітнього середовища як чинника і засобу розвитку творчих якостей особистості дитини;
- орієнтація на ігрову та проблемну стратегію музично-творчого розвитку дитини;
- креативність взаємодії суб'єктів музично-освітнього процесу, орієнтація на звільнення сил дитини для творчості, її спрямованість на самостійні пошуки рішень, активність, уміння справлятися з творчими завданнями навчання і виховання [1].

Висновки./Conclusions. Проблема розвитку дитячої мистецької творчості протягом останніх років перебуває в полі зору теоретиків і практиків початкової освіти. Інтерес до неї не тільки з боку вчених, але і практикуючих педагогів зріс значною мірою, коли розвиток дитячої творчості став одним із пріоритетних напрямків мистецького виховання дітей, а установи освіти отримали можливість вибору освітніх програм, в тому числі й мистецьких. Таким чином, слід зазначити, що в наш час у мистецькому вихованні в початковій школі йде процес створення педагогічних технологій (хоч і нечисленних), які включають у себе підбір нового предметного змісту, нових методів і прийомів його реалізації.

Чималий потенціал мистецтва в розвитку креативних якостей особистості дитини ні у кого не викликає сумніву, дискусійним до теперішнього часу залишається питання про підходи до розвитку дитячої мистецької творчості в умовах масової музичної освіти.

Список літератури

1. Костина Э. П. Креативная педагогическая технология музыкального образования дошкольников : диссертация ... доктора педагогических наук : 13.00.02 / Костина Элеонора Павловна – Моск. гос. ун-т культуры и искусств. – Москва, 2007. – 568 с.